

ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ІНВЕСТИЦІЙ У СФЕРІ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

ISSUE OF INVESTMENT PROTECTION IN THE FIELD
OF INTELLECTUAL PROPERTY LAW

Боярчук О.М., к.ю.н., заслужений юрист України,
старший викладач кафедри інтелектуальної власності та приватного права

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Вступ. У статті розглядається сутність впливу права інтелектуальної власності на захист інвестицій, акцентуючи увагу на концепції інтелектуальних інвестицій та їх ролі в економічному розвитку. У статті подається визначення інтелектуальних інвестицій як вкладень інтелектуальних цінностей у виробничі, інноваційні та інші об'єкти для досягнення прибутку та соціального ефекту. Зазначається, що ці інвестиції виступають ключовим елементом сучасного економічного розвитку. Також розглядається венчурне інвестування як ключовий механізм стимулювання ринку інтелектуальної власності, аналізуючи важливі аспекти цього процесу.

Мета. Основною метою роботи є розкриття значення інтелектуальних інвестицій як важливого компонента сучасної економіки, та їх відношення до права інтелектуальної власності у контексті захисту інвестицій.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) нормативно-правове забезпечення щодо захисту інвестицій; 2) праці вітчизняних та зарубіжних авторів, що стосуються права інтелектуальної власності. Нами були використані методи дослідження: логічно-семантичний, історико-правовий, порівняльно-правовий, структурно-функціональний, тощо.

Результати. У статті подається визначення інтелектуальних інвестицій як вкладень інтелектуальних цінностей у виробничі, інноваційні та інші об'єкти для досягнення прибутку та соціального ефекту. Зазначається, що ці інвестиції виступають ключовим елементом сучасного економічного розвитку. Також розглядається венчурне інвестування як ключовий механізм стимулювання ринку інтелектуальної власності, аналізуючи важливі аспекти цього процесу. Специфічні питання впливу права інтелектуальної власності на захист інвестицій розглядаються в контексті світової економічної динаміки, з урахуванням унікальних підходів різних регіонів світу. Визначається, що захист інвестицій є необхідним для стійкості та ефективності їх діяльності. У статті розкривається цей аспект як комплекс організаційних, технічних та правових заходів, призначених для створення умов, які сприяють збереженню інвестицій, досягненню цілей інвестування. Авторами робиться акцент на тому, що інвестиції є невід'ємною частиною господарської активності та не можуть бути безоплатно націоналізовані чи реквізовані. Вирішення питань захисту інвестицій вимагає застосування відповідних законодавчих актів, з обов'язковим відшкодуванням збитків, що можуть виникнути внаслідок припинення інвестиційної діяльності. У статті досліджується взаємозв'язок між інтелектуальними інвестиціями, венчурним інвестуванням та правом інтелектуальної власності. Автори аргументовано досліджують ці питання, надаючи теоретичні основи та практичні приклади, що допомагають висвітлити реальний вплив цих факторів на захист інвестицій у сучасних умовах економічного розвитку.

Перспективи. Аналіз впливу права інтелектуальної власності на захист інвестицій надає підґрунтя для вдосконалення правової бази. Врахування цих аспектів сприяє створенню ефективних і прозорих механізмів захисту прав інвесторів та підтримує стабільність економічної діяльності.

Ключові слова: інтелектуальна власність, інвестиції, інвестиційна діяльність, венчурне інвестування, правовий захист.

Introduction. The article examines the essence of the impact of intellectual property law on investment protection, focusing on the concept of intellectual investment and its role in economic development. The article defines intellectual investments as investments of intellectual property into production, innovation and other facilities with a view to achieving profit and social effect. It is noted that these investments are a key element of modern economic development. The author also considers venture capital investment as a key mechanism for stimulating the intellectual property market, analysing important aspects of this process.

Purpose. The main purpose of the work is to reveal the significance of intellectual investments as an important component of the modern economy and their relation to intellectual property rights in the context of investment protection.

Materials and methods. The research materials are: 1) regulatory and legal support for investment protection; 2) works of domestic and foreign authors related to intellectual property. We used the following research methods: logical and semantic, historical and legal, comparative legal, structural and functional, etc.

Results. The specific issues of the impact of intellectual property rights on investment protection are considered in the context of global economic dynamics, taking into account the unique approaches of different regions of the world. It is determined that investment protection is necessary for the sustainability and efficiency of their activities. The article reveals this aspect as a set of organisational, technical and legal measures designed to create conditions that facilitate the preservation of investments and the achievement of investment goals. The authors emphasise that investments are an integral part of economic activity and cannot be nationalised or requisitioned free of charge. Addressing the issues of investment protection requires the application of relevant legislative acts, with mandatory compensation for losses that may arise as a result of the termination of investment activity. The article examines the relationship between intellectual investment, venture capital investment and intellectual property law. The authors provide a reasoned exploration of these issues, providing theoretical foundations and practical examples that help to highlight the real impact of these factors on investment protection in the current economic development environment.

Discussion. The analysis of the impact of intellectual property law on investment protection provides a basis for improving the legal framework. Taking these aspects into account helps to create effective and transparent mechanisms for protecting investors' rights and maintains the stability of economic activity. The results of the analysis of venture capital investment as a key mechanism for stimulating the intellectual property market can serve as a guide for venture capital funds, enterprises and government agencies. Effective use of this tool can accelerate innovation development and provide competitive advantages.

Key words: intellectual property, investment, investment activity, venture capital investment, legal protection.

Постановка проблеми. У сучасному світі, де інновації та інтелектуальна власність є важливими драйверами економічного розвитку, виникає проблема ефективного захисту інвестицій через систему права інтелектуальної власності. Під час економічних трансформацій та появи нових форм фінансування, таких як венчурне інвестування, стає важливим розуміти, яким чином ці інвестиції можуть бути захищені та як правовий статус інтелектуаль-

ної власності впливає на цей процес. Однією з актуальних проблем є взаємодія між інноваційною діяльністю, фінансовими вкладеннями та правовою системою, регулюючою інтелектуальну власність. Розробка ефективних стратегій захисту інвестицій у цьому контексті вимагає уваги до динамічного взаємодії фінансових та правових аспектів, а також до потреб сучасного глобального бізнес-середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові дослідження та публікації, присвячені впливу права інтелектуальної власності на захист інвестицій, визначають суттєві взаємозв'язки між цими двома ключовими аспектами економічної та інноваційної діяльності. В Україні існує нормативно-правова база стосовно захисту інтелектуальної власності та інвестицій, зокрема Закон України «Про інвестиційну діяльність» [1]. Останні наукові дослідження представлені роботами таких вчених: Ярмук О. В. [2], Чигирин К. Є. [3], Андріяш В. [4], Гайченко А. В., Тюленев С. А. [5], Капліна Г. А., Гуркіна В. В. [6], Михайліна Т. В., Гоцуляк Ю. В. [7], Позняков С., Маньгора Т. [8], Пустовіт Ю., Коренюк О. [9], Чуницька І., Бондарук О. [10] та інших.

Метою статті є розкриття сутності впливу права інтелектуальної власності на захист інвестицій. Поставлена мета зумовила необхідність вирішення наступних завдань: розкрити поняття інтелектуальних інвестицій та їх особливості; дослідити венчурне інвестування; проаналізувати вплив права інтелектуальної власності на захист інвестицій.

Виклад основного матеріалу. Інтелектуальні інвестиції, визначені як вкладення інтелектуальних цінностей у виробничі, інноваційні та інші об'єкти з метою отримання прибутку та досягнення соціального ефекту, є ключовим елементом сучасного економічного розвитку [2]. Однак важливо враховувати, що хоча інтелектуальні інвестиції тісно пов'язані з майновими правами інтелектуальної власності, ці поняття не є абсолютно тотожними.

Майнові права інтелектуальної власності є основними інструментами, які дозволяють суб'єктам власності використовувати та обмежувати використання різноманітних знань, що становлять їх зміст. Ці права, по суті, визначають правила використання і передачі інтелектуальних цінностей, включаючи суб'єктивні (ідеї, навички, досвід), кодифіковані (технічна документація) та об'єктивовані (моделі) знання [2].

Хоча інтелектуальні інвестиції можуть бути розглянуті як вкладення інтелектуальних цінностей, вони не повинні бути обмежені лише майновими правами інтелектуальної власності та конкретними видами знань. Інтелектуальна власність, в свою чергу, представляє собою систему економіко-правових відносин, спрямованих на привласнення всіх знань – як суб'єктивних, так і об'єктивованих, що складають зміст її об'єктів.

У сучасному економічному середовищі важливо розуміти, що інтелектуальна власність і майнові права інтелектуальної власності є взаємозалежними елементами, які сприяють захисту інвестицій [6]. Забезпечення ефективного функціонування цієї системи вимагає балансу між захистом прав власності та стимулюванням інноваційного розвитку, що в сукупності сприяє стійкому економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності.

Об'єкти інтелектуальних інвестицій охоплюють широкий спектр сфер. По-перше, інтелектуальні інвестиції можуть спрямовуватися не лише на виробничі, інноваційні та підприємницькі об'єкти, але й на людину як об'єкт інвестування [2]. Отже, освіта, професійне навчання, здоров'я та інші аспекти людського капіталу стають об'єктами інтелектуальних інвестицій. Вкладення у ці сфери сприяють підвищенню рівня кваліфікації, розвитку творчих здібностей та забезпеченню здоров'я та мобільності індивіда.

По-друге, інтелектуальні цінності виступають не лише як об'єкт інвестицій, але і як їх складовий елемент. Знання, що включають суб'єктивні (ідеї, навички, досвід), кодифіковані (технічна документація) та об'єктивовані (моделі) аспекти, є ресурсною основою для створення інтелектуальних цінностей [2]. Такий підхід розглядає інтелектуальні цінності як результат колективного та індивідуального творчого напруження, а їх створення – як об'єкт інтелектуальних інвестицій.

Основний внесок права інтелектуальної власності полягає в забезпеченні належного захисту та стимулю-

ванні інноваційного розвитку в різних галузях. Визнання інтелектуальних інвестицій в різні об'єкти, включаючи людський капітал, розширює горизонти можливостей для сталого розвитку суспільства. Такий підхід дозволяє балансувати інтереси та сприяти створенню інтелектуальних цінностей, що є основою для інтелектуального капіталу сучасного суспільства.

Відомо, що рівень інтелектуального потенціалу є рушійною силою економічного розвитку суспільства в цілому. Але, сприяння для підвищення рівня такого потенціалу прямо залежне від залучення інвестицій у нові технологічні процеси створення об'єктів права інтелектуальної власності. Необхідне удосконалення існуючих та створення інших дієвих механізмів правової охорони інвестиційної діяльності та особливо у важких сучасних умовах також удосконалення системи безпекових заходів щодо створення, використання продуктів інтелектуальної діяльності в оборонній сфері та при відновленні пошкоджених об'єктів та майна.

Також вважаємо за потрібне розглянути венчурне інвестування. Венчурне інвестування виявляється ключовим механізмом стимулювання ринку інтелектуальної власності, особливо при розгляді його в контексті впливу на захист інвестицій. Зазначимо, що венчурне інвестування, завдяки своєму характеру, є досить ризикованою формою вкладення, оскільки воно не вимагає застави чи інших гарантій, і часто розміщується в малі чи дослідницькі проекти та підприємства [3].

У світовій економічній динаміці, питання впливу права інтелектуальної власності на захист інвестицій знаходить віддзеркалення в унікальних підходах різних регіонів світу. Японія, на відміну від інших країн, розвинула свій аналог венчурного інвестування, відомий як «бентя-бідзінес» [3]. Цей підхід виник як результат ініціатив малого бізнесу конкурувати завдяки створенню нових продуктів, використанню «ноу-хау», впровадженню інновацій та нового способу мислення. Такий вид фінансування встановив міцний зв'язок між науковими галузями та виробництвом, стимулюючи створення інтелектуальної власності.

Вплив права інтелектуальної власності на захист інвестицій в сучасному економічному середовищі стає ключовим аспектом розвитку підприємницької та інших видів діяльності. Інвестиції, які включають в себе майнові та інтелектуальні цінності, стають каталізатором створення прибутку, доходу та досягнення соціального та екологічного ефекту [1].

Захист інвестицій необхідний для забезпечення стійкості та ефективності їх діяльності. Це комплекс організаційних, технічних та правових заходів, спрямованих на створення умов, які сприяють збереженню інвестицій, досягненню поставлених цілей та реалізації об'єктів інвестування [1].

Особливу роль в цьому контексті відіграє право інтелектуальної власності, яке визначає власність та використання результатів інтелектуальної діяльності [4]. Інтелектуальна власність стає об'єктом правового захисту, що дозволяє інвесторам захищати свої інновації та творчі досягнення. Посилення захисту прав інтелектуальної власності сприяє стимулюванню інвестицій в новаторські проекти та технології.

Забезпечення умов для вивозу вкладених цінностей і результатів інвестицій є ще однією важливою складовою захисту інвестицій. Це дозволяє інвесторам впевнено реалізувати свої інтереси та отримувати прибуток від інвестиційної діяльності.

Україна, як сучасний суб'єкт глобальної економічної арени, нещодавно зазнала значущих трансформацій у сфері інвестиційної діяльності [5]. Здійснюючи свій перехід від пострадянського наслідування до розвинутої ринкової економіки, держава прагне створити сприятливе та стабільне інвестиційне середовище. З цієї метою вона встановлює систему державних гарантій захисту інвестицій, що стає необхідною передумовою для приваблення та утримання інвестиційного капіталу.

Особливо питання забезпечення гарантій у інвестиційній сфері загалом актуальне для залучення іноземних інвестицій. Україна розглядалась і продовжує розглядатись як перспективна для вкладення інвестицій, незалежно від тяжких існуючих реалій. Але іноземного інвестора, крім іншого, продовжує зупиняти відсутність дієвих гарантій для реального захисту інвестицій у впровадження технологічних процесів для створення відповідних підприємств саме на території України. Саме з цією метою потрібно продовжувати роботу щодо створення нових, узгоджених з іноземними зацікавленими особами та удосконалення існуючих дієвих механізмів захисту інвестицій. Питання не у відсутності чи надто неналежному нормативно-правовому регулюванні, а саме створення системи забезпечення дотримання цих норм.

Тому, розглянемо нормативно-правові акти стосовно захисту інвестицій, що постійно доповнюються та оновлюються, відповідно до розвитку права інтелектуальної власності. Закон України «Про захист іноземних інвестицій на Україні» визначає правовий режим діяльності іноземних інвесторів та гарантії держави стосовно інвестиційної діяльності. Закон України «Про інвестиційну діяльність» встановлює загальні умови інвестиційної діяльності, порядок державного регулювання, гарантії прав суб'єктів інвестицій та інші аспекти інвестицій. Закон України «Про режим іноземного інвестування» регулює відносини, такі як реєстрація інвестицій, діяльність підприємств з іноземними інвестиціями, вирішення спорів тощо. Закон України «Про усунення дискримінації в оподаткуванні» описує особливості забезпечення державного захисту вітчизняного виробника та конституційних прав громадян у контексті оподаткування. Закон України «Про інститути спільного інвестування регулює управління активами, склад, структуру та зберігання активів, розміщення та облік цінних паперів, розкриття інформації для привертання та розміщення фінансових ресурсів інвесторів. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України» описує заходи для уникнення ухилення від оподаткування для підприємств з іноземними інвестиціями. Спеціальні законодавчі акти, що встановлюють правовий режим господарської діяльності у вільних економічних зонах, регулюють спеціальні правові режими інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку

та в межах технологічних парків України [11].

Державні гарантії захисту інвестицій, розглянуті як складова правового режиму, націлені на визначення прав та обов'язків інвесторів. Важливо відзначити, що ці гарантії не обмежуються сферою фінансово-господарської діяльності учасників інвестиційної сфери та оподаткування, але визначають невід'ємний правовий фундамент для захисту інвестиційних інтересів.

Згідно зі стандартами цих гарантій, інвестиції є необхідними та невід'ємними частинами господарської активності, які не можуть бути безоплатно націоналізовані чи реквізовані. Відповідно, будь-які заходи, спрямовані на такі дії, можуть бути застосовані лише на підставі законодавчих актів України, з обов'язковим відшкодуванням інвестору у повному обсязі збитків, що заподіяні припиненням інвестиційної діяльності [1].

Важливим аспектом державних гарантій є інститут відшкодування збитків, визначений відповідним законодавством. Цей механізм передбачає відшкодування інвесторам сум, внесених або придбаних у формі цільових банківських вкладів, акцій та інших цінних паперів, які можуть бути вилучені відповідно до законодавства. Важливо відмітити, що виключенням є випадки, коли такі суми були використані або втрачені через дії самого інвестора чи за його участю [1].

Висновки. Отже, вплив права інтелектуальної власності на захист інвестицій визначає нові стандарти в сучасному бізнес-середовищі, створюючи умови для сталого економічного розвитку та інноваційного просування. Загальна система державних гарантій захисту інвестицій визначається дотриманням законності та справедливості у сфері інвестиційної діяльності. Ця система стає фундаментальним структурним елементом для створення високоякісного інвестиційного клімату, що сприяє сталому розвитку та розширенню національного економічного потенціалу. Держава взяла на себе зобов'язання гарантувати захист інвестицій незалежно від форм власності та їх походження. Цей захист здійснюється через законодавство України та відповідні міжнародні договори. Рівноправний режим для інвесторів, включаючи іноземних, виключає застосування будь-яких дискримінаційних заходів, які можуть перешкоджати управлінню, використанню та ліквідації інвестицій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність». *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення: 23.01.2024).
2. Ярмак О. В. Інтелектуальні послуги як об'єкти інвестицій у інноваційний розвиток. *Економічна теорія*. 2015. № 1. С. 130–139. URL: <http://econtlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/12/1-130-140.pdf> (дата звернення: 23.01.2024).
3. Чигирин К. Є. Роль інтелектуальної власності в розвитку держави. *Ефективна економіка*. 2015. № 6. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4165> (дата звернення: 23.01.2024).
4. Андріяш В. Особливості та види об'єктів інтелектуальної власності. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2023. № 5(65). С. 5–10. URL: [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-5\(65\)-1](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-5(65)-1) (дата звернення: 23.01.2024).
5. Гайченко А. В., Тюленев С. А. Збереження інтелектуальної власності в умовах російської збройної агресії. *ExpertParadigmofLawandPublicAdministration*. 2023. № 6(24). С. 8–15. URL: [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2022-6\(24\)-8-15](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2022-6(24)-8-15) (дата звернення: 23.01.2024).
6. Капліна Г. А., Гуркіна В. В. Розвиток захисту права інтелектуальної власності в умовах збройної агресії. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2023. № 45. С. 55–59. URL: <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2023-45-1-55-59> (дата звернення: 23.01.2024).
7. Михайліна Т. В., Гоцуляк Ю. В. Проблематика класифікації об'єктів права інтелектуальної власності та місце у ній нетрадиційних об'єктів. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2023. Т. 3, № 1. С. 111–118. URL: <https://doi.org/10.31558/2786-5835.2023.1.3.11> (дата звернення: 23.01.2024).
8. Позняков С., Маньгора Т. Актуальні проблеми законодавчого регулювання права інтелектуальної власності в Україні. *Наукові перспективи (Naukoviperspektivi)*. 2023. № 9(39). URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-9\(39\)-483-494](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-9(39)-483-494) (дата звернення: 23.01.2024).
9. Пустовіт Ю., Коренюк О. Відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності. *Foreigntrade: economics, finance, law*. 2023. Т. 127, № 2. С. 60–75. URL: [https://doi.org/10.31617/3.2023\(127\)04](https://doi.org/10.31617/3.2023(127)04) (дата звернення: 23.01.2024).
10. Чуницька І., Бондарук О. Сучасний стан ринку інтелектуальної власності в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. № 52. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-55> (дата звернення: 23.01.2024).
11. Інвестиційне законодавство: стан, проблеми, перспективи. Міністерство юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/mstr_40069 (дата звернення: 24.01.2024).